

Krzysztof Czichy\*

## **ODSTĄPIENIE OD WYMIERZENIA KARY LUB ŚRODKA KARNEGO W PRAWIE KARNYM SKARBOWYM**

1. Sprawiedliwość karania polega nie tylko na wymierzeniu sprawcy dolegliwości stosownej do popełnionego przez niego czynu, ale również na możliwości odstąpienia od niej, gdy jest to uzasadnione postawą sprawcy lub okolicznościami danej sprawy. Różny może być sposób sformułowania przez ustawodawcę przepisów przewidujących daną sytuację. Może on posłużyć się zwrotem „nie podlega karze” lub też przyznawać organowi procesowemu uprawnienie do rezygnacji z ukazania. Ta pierwsza sytuacja określana jest mianem klauzuli niekaralności, druga zaś odstąpieniem od wymierzenia kary. Różnice pomiędzy nimi odnaleźć można w orzecznictwie, które wyjaśnia, że odstąpienie od wymierzenia kary jest instytucją sądowego wymiaru kary i następuje w wyroku skazującym. Oznacza to, że sąd przypisuje sprawcy zarzucane przestępstwo, a jedynie odstępuje od orzeczenia kary. Różni to zasadniczo omawianą instytucję od ustawowej klauzuli niekaralności, która powoduje uchylenie karalności z mocy prawa, a w konsekwencji skutkuje umorzeniem postępowania lub wydaniem wyroku uniewinniającego<sup>1</sup>.

W dotychczasowych regulacjach karnoskarbowych<sup>2</sup> problematyka ta była umieszczana w różnych częściach ustawy. Dopiero tworząc obecnie obowiązujący

---

\* Dr Krzysztof Czichy – Wyższa Szkoła Finansów i Prawa w Bielsku-Białej.

<sup>1</sup> Wyrok SA w Białymstoku z 20.6.2006 r., sygn. akt II AKa 121/06, OSAB 2007, Nr 1, poz. 51.

<sup>2</sup> Pierwsza klauzula niekaralności pojawiła się już w ustawie karnej skarbowej z 2.8.1926 r., Dz.U. z 1926 r. Nr 105, poz. 609; art. 9 tej ustawy przewidywał bezkarność dla sprawcy przestępstwa, polegającego wyłącznie na uszczupleniu dochodu skarbowego, który zawiadomi o nim organy ścigania ujawniając jednocześnie pozostałych sprawców pod warunkiem wpłacenia uszczuplonej należności. Z kolei możliwość odstąpienia od kary pojawiła się po raz pierwszy w dekreście

kodeks karny skarbowy ustawodawca zdecydował się na wyodrębnienie Rozdziału 2 zatytułowanego „Zaniechanie ukarania sprawcy”. Argumentował to potrzebą prowadzenia racjonalnej polityki kryminalnej w zakresie średnich i drobnych czynów zabronionych. W zaproponowanym systemie ogromne znaczenie ma pragmatyczne nastawienie na przesunięcie punktu ciężkości polityki kryminalnej z karania na rozwiązanie punktu społecznego, tym bardziej, że to nowoczesne podejście nie osłabia wcale ochrony porządku finansowego. Dzięki temu sprawca ma możliwość uzyskania określonych koncesji w zakresie jego odpowiedzialności za przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe, o ile podejmie stosowne (określone ustawowo) zachowanie zmierzające do wyrównania uszczerbku finansowego. Problematyka ta stanowi *signum temporis* współczesnej polityki kryminalnej<sup>3</sup>.

Kodeks karny skarbowy wprowadza autonomiczną regulację instytucji odstąpienia od wymierzenia kary nie posiłkując się w tym zakresie regulacjami kodeksu karnego. Przez większość ujmowana jest ona jako instytucja materialnoprawna, choć charakter prawny tej instytucji nie jest ujmowany jednolicie<sup>4</sup>.

Pomimo, że na gruncie powszechnego prawa karnego od dawna trwa dyskusja nad tą instytucją nadal trwa spór czy mimo odstąpienia od kary dochodzi do ukarania sprawcy. Zdaniem M. Cieślaka sądowe odstąpienie od wymierzenia kary jest szczególnym rodzajem sankcji. Nie jest to kara, gdyż istota tej instytucji polega właśnie na odstąpieniu od niej. Istnieje tu natomiast najważniejszy element reakcji karnej na czyn zabroniony polegający na oficjalnym, społecznym potępieniu. Trudno jednak zaprzeczyć, że w odbiorze społecznym odstąpienie od wymierzenia kary może uchodzić za brak odpowiedzialności karnej, właściwie równy uniewinnieniu, co byłoby zasadniczym nieporozumieniem<sup>5</sup>.

Zaznacza się jednak, że pogląd o wymierzeniu pewnej sankcji nie budzi wątpliwości w przypadku odstąpienia od wymierzenia kary połączanego z orzeczeniem środka karnego. Bardziej problematyczny staje się natomiast wypadek odstąpienia od wymierzenia kary i orzeczenia środka karnego (art. 19 § 3 k.k.s.). W tej sytuacji rzeczywiście mogłoby się wydawać, że sprawca jest uwolniony od odpowiedzialności karnej, skoro sąd nie wymierza wobec niego nie tylko kary przewidzianej, ale także jakiegokolwiek środka karnego. Pogląd taki w literaturze poddaje się w wątpliwość. W razie całkowitego odstąpienia od wymierzenia kary

---

Prezydenta Rzeczypospolitej z 3.11.1936 r. Prawo karne skarbowe, Dz.U. z 1936 r. Nr 84, poz. 581, który w art. 2 odsyłał do art. 29 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.7.1932 r. Kodeks karny, Dz.U. z 1932 r. Nr 60, poz. 571. Ten ostatni przepis dopuszczał możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary lub uwolnienia od niej podlegacza i pomocnika w sytuacji, gdy przestępstwa nie usiłowano dokonać. Oczywiście wymienione przepisy stanowią jedynie przykłady i nie wyczerpują całej problematyki rozwoju historycznego obu instytucji.

<sup>3</sup> Rządowe uzasadnienie ustawy k.k.s. druk sejmowy z 17.5.1999 nr 1146 s. 22-23, dostępne na <http://sipdata.lex.pl/dane/projekty/x31146/2.pdf>.

<sup>4</sup> W kwestii pojęcia i charakteru prawnego odstąpienia od wymierzenia kary zobacz szerzej P. Gensikowski, *Odstąpienie od wymierzenia kary w polskim prawie karnym*, Warszawa 2011, s. 71-121.

<sup>5</sup> M. Cieślak, *Polskie prawo. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1990, s. 484.

sąd – podobnie jak w wypadku odstąpienia od wymierzenia kary połączonego z orzeczeniem środka karnego – stwierdza winę sprawcy w sentencji wyroku i wydaje wyrok skazujący. Co więcej, następstwa karnoprawne wynikające ze skazania w przypadku częściowego i całkowitego odstąpienia od wymierzenia kary są tożsame<sup>6</sup>. Skazany wyrokiem, w którym odstąpiono od wymierzenia kary jest odtąd w świetle prawa uważany za osobę karaną, zaś sam wyrok podlega wpisowi do Krajowego Rejestru Karnego<sup>7</sup>.

Zatarcie skazania w przypadku odstąpienia od wymierzenia kary za przestępstwo skarbowe następuje z mocy prawa z upływem roku od wydania prawomocnego orzeczenia. Jeśli natomiast wraz z odstąpieniem orzeczono środek karny, zatarcie skazania nie może nastąpić przed jego wykonaniem, darowaniem albo przedawnieniem wykonania (art. 107 § 5 i 6 k.k. w zw. z art. 20 § 2 k.k.s.). W przypadku wykroczeń skarbowych odstąpienie od wymierzenia kary lub środka karnego powoduje zatarcie skazania z upływem roku od wydania prawomocnego orzeczenia (art. 52 § 2 k.k.s.).

Na gruncie kodeksu karnego skarbowego odstąpienie od wymierzenia kary jest zawsze fakultatywne. Wynika to z faktu posługiwania się przez ustawodawcę sformułowaniem „sąd może”. Zastosowanie tej instytucji jest możliwe:

a) w sytuacjach opisanych w art. 19 § 1 pkt 1 k.k.s. w odniesieniu do przestępstw skarbowych oraz w punkcie 2 tego przepisu w odniesieniu do wykroczeń skarbowych oraz

b) w wypadkach wskazanych w kodeksie, a więc zarówno tych uregulowanych w części ogólnej jak i części szczególnej.

2. Bez względu jednak na to czy będzie miał zastosowanie przypadek przewidziany w art. 19 k.k.s. czy też w innych przepisach kodeksu muszą występować warunki orzeczenia odstąpienia od wymierzenia kary oraz muszą zostać spełnione cele kary. W literaturze umiejscowienie tej pierwszej przesłanki ocenia się jako niepotrzebne, z samej bowiem konstrukcji art. 19 k.k.s. oraz innych przepisów przewidujących ten środek wynika jasno, że dla jej zastosowania konieczne jest wystąpienie pewnych warunków. W art. 19 § 1 k.k.s. wystarczyłoby poprzestać na przesłance spełnienia celów kary przez rzeczony środek<sup>8</sup>.

Jeśli czyn sprawcy stanowi przestępstwo skarbowe musi być ono zagrożone karą nieprzekraczającą 3 lat pozbawienia wolności lub karą łagodniejszą (karą ograniczenia wolności bądź karą grzywny). Ponadto ustawa wymaga, aby stopień społecznej szkodliwości takiego czynu nie był znaczny. Przy ocenie tej przesłanki bierze się pod uwagę rodzaj i charakter zagrożonego lub naruszonego dobra, wagę

<sup>6</sup> P. Gensikowski, *Odstąpienie...*, s. 81.

<sup>7</sup> J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania jako instrument polityki karnej w prawie karnym skarbowym*, Wrocław 2011, s. 276.

<sup>8</sup> P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy, Komentarz*, Warszawa 2010, s. 305.

naruszonego przez sprawcę obowiązku finansowego, wysokość uszczuplonej lub narażonej na uszczuplenie należności publicznoprawnej, sposób i okoliczności popełnienia czynu zabronionego, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonej reguły ostrożności i stopień jej naruszenia (art. 53 § 7 k.k.s.). Okoliczności decydujące o stopniu społecznej szkodliwości czynu wymienione w tym przepisie mają charakter zamknięty, co oznacza, że niedopuszczalne jest branie pod uwagę innych okoliczności<sup>9</sup>. W orzecznictwie przyjmuje się, że ustalenie, czy społeczna szkodliwość konkretnego czynu jest znaczna, czy też znikoma, winno stanowić pochodną, czy też wypadkową przesłanek wskazanych w art. 53 § 7 k.k.s. Przesłanek wymienionych w tym przepisie nie można ujmować kumulatywnie, bowiem zazwyczaj nie aktualizują się równocześnie. Oceniając zatem stopień społecznej szkodliwości konkretnego czynu należy brać pod uwagę znamiona podmiotowe i przedmiotowe czynu, uwzględniając przede wszystkim te okoliczności, które są charakterystyczne dla danego rodzaju przestępstwa<sup>10</sup>. Natomiast, która z tych przesłanek ma istotny wpływ na stopień społecznej szkodliwości konkretnego czynu, zależy przede wszystkim od typu czynu zabronionego oraz jego okoliczności<sup>11</sup>.

Możliwość odstąpienia od wymierzenia kary jest jednak wykluczona w przypadkach nadzwyczajnego obostrzenia kary przewidzianych w art. 37 § 1 i art. 38 § 2 k.k.s. Oczywiście od tak ujętej zasady ustawodawca przewidział wyjątki związane z odstąpieniem od udziału w zorganizowanej grupie lub związku oraz uiszczeniem uszczuplonej należności publicznoprawnej (art. 37 § 2 i 3 oraz art. 38 § 3 k.k.s.).

W przypadku wykroczenia skarbowego odstąpienie od wymierzenia kary możliwe jest w wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie (art. 19 § 1 pkt. 2 k.k.s.). Przy ocenie czy zachodzi taki wypadek bierze się pod uwagę charakter i okoliczności popełnienia wykroczenia skarbowego, właściwości i warunki osobiste sprawcy oraz jego zachowanie się po popełnieniu tego wykroczenia.

Zastosowanie instytucji odstąpienia od wymierzenia kary lub wspomnianych środków karnych, bez względu na to czy jego podstawą będzie art. 19 czy też inny przepis kodeksu, obwarowane jest szczególnym warunkiem. Wymagane jest bowiem uiszczenie w całości uszczuplonej należności publicznoprawnej (oczywiście w przypadku, gdy w związku z przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym nastąpiło takie uszczuplenie), przy czym wpłata tej należności powinna nastąpić najpóźniej przed wydaniem wyroku (art. 19 § 2 k.k.s.). Ta zasada, uzależniająca przyznanie pewnego przywileju sprawcy od naprawienia szkody wyrządzonej czynem zabronionym, ulega pewnym modyfikacjom w części szczególnej kodeksu, o czym będzie mowa za chwilę.

<sup>9</sup> Por. wyrok SN z 12.10.2006 r., sygn. akt IV KK 237/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 1959.

<sup>10</sup> Wyrok SN z 10.2.2009 r., sygn. akt III KK 305/08, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 335.

<sup>11</sup> G. Bogdan, Z. Cwiągalski, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. I: *Komentarz do art. 1-116 kk*, Warszawa 2004, s. 809.



Decyzja o odstąpieniu od wymierzenia kary nie stanowi przeszkody do orzeczenia środka karnego. Jeśli czyn stanowi przestępstwo skarbowe dopuszczalne jest zatem orzeczenie przepadku przedmiotów, ściągnięcia równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów, przepadku korzyści majątkowej lub ściągnięcia jej równowartości pieniężnej, zakazu prowadzenia określonej działalności gospodarczej, wykonywania określonego zawodu lub zajmowania określonego stanowiska, podanie wyroku do publicznej wiadomości, pozbawienie praw publicznych, a także środki związane z poddaniem sprawcy próbie w postaci warunkowego umorzenia postępowania karnego, warunkowego zawieszenia wykonania kary oraz warunkowe zwolnienia (art. 19 § 1 k.k.s. w zw. z art. 22 § 2 k.k.s.). W przypadku wykroczenia skarbowego będzie wchodził w grę jedynie przepadek przedmiotów lub ściągnięcie jego równowartości pieniężnej (art. 19 § 1 k.k.s. w zw. z art. 47 § 2 k.k.s.). Samoistne orzeczenie środka karnego nie powinno stanowić jakiegś namiastki ukarania czyniącej jedynie zadość sprawiedliwości, ale musi uwzględniać także potrzeby natury prewencyjnej, tak w obszarze prewencji szczególnej jak i prewencji ogólnej<sup>12</sup>.

Odstępując od wymierzenia kary, sąd ma możliwość odstąpić również od orzeczenia środka karnego, chociażby jego orzeczenie było obowiązkowe (art. 19 § 3 k.k.s.). Zasada ta jednak nie będzie miała zastosowania jeżeli przepadek będzie dotyczył tych przedmiotów, których wytwarzanie, posiadanie, obrót, przewóz, przenoszenie lub przesyłanie jest zabronione.

W ostatnim paragrafie art. 19 k.k.s. uregulowane zostało ograniczenie kary w stosunku do nieobecnych. Zgodnie z tym przepisem w postępowaniu w stosunku do nieobecnych orzeczenie co do kary, środka karnego lub innego środka można ograniczyć do przepadku przedmiotów. W literaturze toczy się spór co do charakteru prawnego tej instytucji. Spotkać można tezę, że art. 19 § 4 k.k.s. zawiera szczególną dyrektywę upoważniającą sąd do odstąpienia od wymierzenia kary i ograniczenia reakcji karnej do wyłącznie do przepadku przedmiotów<sup>13</sup>. Drugi pogląd głosi, że przepis ten normuje instytucję szczególną, nie stanowiącą *stricte* odstąpienia od wymierzenia kary<sup>14</sup>. Trzecie stanowisko opowiada się za uznaniem, że instytucja uregulowana w art. 19 § 4 k.k.s. nie jest jedną z podstaw sądowego darowania kary, lecz odrębnym środkiem reakcji karnej na przestępstwo lub wykroczenie skarbowe<sup>15</sup>. Nie można bowiem mówić o tożsamości konsekwencji

---

<sup>12</sup> V. Konarska-Wrzosek, T. Oczkowski, J. Skorupka, *Prawo i postępowanie karne skarbowe*, Warszawa 2010, s. 165.

<sup>13</sup> V. Konarska-Wrzosek, T. Oczkowski, *Prawo karne skarbowe. Zagadnienia materialnoprawne i wykonawcze*, Toruń 2005, s. 190; G. Skowronek, *Tryby szczególne w postępowaniu przed sądem w świetle przepisów kodeksu karnego skarbowego*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 3, s. 74-75.

<sup>14</sup> T. Grzegorzczuk, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 162; L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 96.

<sup>15</sup> P. Gensikowski, *Materialnoprawne zagadnienia ograniczenia orzeczenia co do kary w postępowaniu w stosunku do nieobecnych*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 5, s. 127. Podobnie M. Tużnik,

prawnych obu instytucji. W postępowaniu w stosunku do nieobecnych sąd na podstawie art. 19 § 4 k.k.s. orzeka wobec sprawcy przepadek przedmiotów. Z podobnym rozstrzygnięciem co do kary możemy mieć także do czynienia w razie odstąpienia od wymierzenia kary i orzeczenia środka karnego (art. 19 § 1 k.k.s.) w przypadku sądowego prawa darowania kary możliwe jest jednak także odstąpienie od wymierzenia kary nie połączone z orzeczeniem środka karnego (art. 19 § 1 k.k.s.) lub odstąpienie od wymierzenia kary i środka karnego (art. 19 § 3 k.k.s.). Takie rozstrzygnięcie nie jest natomiast dopuszczalne na podstawie art. 19 § 4 k.k.s.<sup>16</sup>

Nie wnikając się w spór co do charakteru prawnego tego przepisu zaznaczyć należy, że autor ostatniego z omówionych poglądów stwierdza, że przyjęcie art. 19 § 4 k.k.s. za podstawę odstąpienia od wymierzenia kary prowadzi do następstw, których nie można zaakceptować. W sytuacji, gdyby w związku z przestępstwem lub wykroczeniem skarbowym doszło do uszczuplenia należności publicznoprawnej należałoby konsekwentnie przyjąć, że warunkiem zastosowania postępowania w stosunku do nieobecnych jest uprzednie uiszczenie tej należności. Biorąc zaś pod uwagę warunki dopuszczalności tego postępowania, a więc przebywanie sprawcy za granicą czy też niemożność ustalenia jego miejsca zamieszkania lub pobytu w kraju (art. 173 § 1 k.k.s.) należy uznać, że możliwość zastosowania art. 19 § 4 k.k.s. byłaby wówczas niemożliwa<sup>17</sup>.

Z tym argumentem nie sposób się zgodzić. Przede wszystkim nie z każdym deliktem skarbowym wiąże się uszczuplenie należności publicznoprawnej. Ponadto w prawie karnym skarbowym bardzo silnie eksponowana jest zasada priorytetu egzekucji przed represją. Widoczna jest ona w szeregu instytucji, które przewidują złagodzenie represji karnej aż do jej całkowitego wyłączenia pod warunkiem wyrównania uszczerbku finansowego jaki powstał w związku z danym czynem. Taki cel postępowania został wyraźnie wskazany w treści art. 114 § 1 k.k.s. Trudno zatem przyjąć, że w przypadku postępowania w stosunku do nieobecnych wolą ustawodawcy było wyłączenie obowiązku uiszczenia tej należności. Przeciwno takiej interpretacji przemawia również treść art. 19 § 2 k.k.s., który nie wymaga, aby należność została uregulowana osobiście przez sprawcę. Przepis posługuje się jedynie formą bezosobową.

Za koniecznością uiszczenia uszczuplonej należności publicznoprawnej w przypadku postępowania wobec osób nieobecnych przemawia również konieczność równego traktowania sprawców. Nie można przecież zapominać, że bardzo często brak możliwości ustalenia miejsca zamieszkania lub pobytu danej osoby wynika z faktu, że ukrywa się ona przed organami ścigania. Tytułem przykładu można wskazać dwóch sprawców, którzy popełnili podobne przestępstwo powodując

---

*Postępowania szczególne w postępowaniu karnym skarbowym*, LEX 2013. Autor ten postuluje, aby w celu wyeliminowania wątpliwości regulację zawartą w art. 19 § 4 k.k.s. przenieść do działu VI dotyczącego postępowania w stosunku do nieobecnych.

<sup>16</sup> P. Gensikowski, *Materialnoprawne...*, s. 123.

<sup>17</sup> *Ibidem*, s. 123.

uszczerplenie należności publicznoprawnej podobnej wysokości, z których jeden stawia się na wszystkie wezwania organów procesowych, zaś drugi ukrywa się przed wymiarem sprawiedliwości. Jednocześnie obaj nie mają środków na wyrównanie uszczerbku finansowego jaki powstał w wyniku ich czynów. Przyjmując zaproponowaną w literaturze interpretację przepisów pierwszy sprawca nie będzie mógł skorzystać z dobrodziejstwa odstąpienia od wymierzenia kary, natomiast w stosunku do drugiego reakcją karną będzie można ograniczyć jedynie do przypadku przedmiotów pomimo, że obaj nie dopełnili obowiązku uregulowania zaległości. Taka sytuacja z oczywistych względów byłaby nie do przyjęcia. Skoro zatem ustawodawca w sposób wyraźny nie zwolnił nieobecnych od obowiązku uiszczenia uszczerplonej należności publicznoprawnej to takie rozróżnienie nie powinno pojawiać się w toku interpretacji przepisów.

Oczywiście piszący te słowa zdaje sobie sprawę z mankamentów tego poglądu. W przypadku nieobecnych często jedynym śladem czynu zabronionego jest przedmiot przestępstwa lub wykroczenia skarbowego, na którym ciążyą zobowiązania publicznoprawne lub który jest objęty reglamentacją pozataryfową. Zastosowanie postępowania w stosunku do nieobecnych pozwala poprzez orzeczenie przypadku przedmiotu przestępstwa lub wykroczenia skarbowego zaspokoić interes finansowy wierzyciela daninowego<sup>18</sup>. Stawia to organy procesowe w dosyć kłopotliwej sytuacji zmuszając je często do wydania orzeczenia o przypadku przedmiotów kosztem chociażby ustalenia wszystkich okoliczności zdarzenia. Stąd też należałoby rozważyć możliwość rozdzielenia postępowania w stosunku do nieobecnych na orzeczenie co do sankcji karnej oraz odrębne orzeczenie co do przypadku przedmiotów.

Jeśli chodzi o pozostałe przepisy kodeksu to w zakresie części ogólnej k.k.s. odstąpienie od wymierzenia kary będzie dotyczyło:

1. sytuacji gdy sprawca wykroczenia skarbowego działał w nieusprawiedliwionym błędzie co do okoliczności wyłączających bezprawność lub nieusprawiedliwionej nieświadomości jego karalności (art. 10 § 5 k.k.s.).

2. sytuacji, gdy sprawca przestępstwa skarbowego bądź wykroczenia skarbowego w chwili popełniania czynu miał w znacznym stopniu ograniczoną zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem (art. 11 § 2 i 3 k.k.s.). Sytuacja ta nie będzie miała miejsca, gdy sprawca wprawił się w stan nietrzeźwości lub inny stan odurzenia powodujący wyłączenie lub ograniczenie poczytalności, które przewidywał albo mógł przewidzieć (art. 11 § 4 k.k.s.).

3. podżegacza i pomocnika w sytuacji gdy czynu nie usiłowano dokonać (art. 22 § 2 k.k. w zw. z art. 20 § 2 k.k.s.).

4. współdziałającego, którego nie dotyczy okoliczność osobista dotycząca sprawcy, wpływająca chociażby tylko na wyższą karalność, stanowi znamię czynu

<sup>18</sup> G. Skowronek, op. cit., s. 75.



zabronionego (art. 21 § 3 k.k. w zw. z art. 20 § 3 k.k.s.), art. 21 § 3 k.k. przewiduje jedynie nadzwyczajne złagodzenie kary,

5. w przypadku usiłowania nieudolnego (art. 14 § 2 k.k. w zw. z art. 21 § 3 k.k.s.),

6. jako jedna z możliwości nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 36 § 1 pkt 2 k.k.s.). W tym przypadku kodeks wymaga, aby wraz z odstąpieniem nastąpiło orzeczenie środka karnego.

3. Odstąpienie od wymierzenia środka karnego w sytuacjach wymienionych w pkt. 1-4 nie dotyczy przypadku przedmiotów, których wytwarzanie, posiadanie, obrót, przechowywanie, przewóz, przenoszenie lub przesyłanie jest zabronione. Regulacja tej kwestii w przepisach szczególnych stanowi powtórzenie regulacji zawartej w art. 19 § 3 k.k.s.

Z kolei w części szczególnej kodeksu występują dwa przypadki umożliwiające odstąpienie od wymierzenia kary lub środka karnego. Pierwszy będzie dotyczył wykroczenia skarbowego uporczywego niepłacenia podatku w terminie (art. 57 § 2 k.k.s.), drugi zaś przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego niepłacenia przez płatnika lub inkasenta na rachunek organu podatkowego pobranych podatków (art. 77 § 4 i 5 k.k.s.). W obu tych przypadkach nieco inaczej jest określony moment spełnienia warunku odstąpienia od wymierzenia kary jakim jest uiszczenie uszczuplonej należności publicznoprawnej. O ile wspomnianą przed chwilą zasadą jest obowiązek uiszczenia uszczuplonej należności przed wydaniem wyroku, to w przypadkach określonych w art. 57 § 2 k.k.s. oraz art. 77 § 4 i 5 k.k.s. powinno to nastąpić przed wszczęciem postępowania w sprawie. Kodeks zatem bardziej rygorystycznie uregulował tą kwestię w przypadku tych dwóch czynów zabronionych i bez wątpienia jest to regulacja szczególna wobec ogólnej zasady.

Z badań przeprowadzonych w latach 2005-2009 wynika, że odstąpienie od wymierzenia kary ma niewielkie zastosowanie, stanowiąc jedynie 1,2% wszystkich rozstrzygnięć sądowych. Odstąpienie od wymierzenia kary jest nieco więcej niż wyroków uniewinniających (0,8%), ale zdecydowanie mniej niż przypadków warunkowego umorzenia postępowania na okres próby (3,72%). Wysuwany jest stąd wniosek, że instytucja ta ma przede wszystkim spełniać funkcję swoistego „wentyla bezpieczeństwa” w tych wszystkich sprawach, które z czysto formalnego punktu widzenia muszą skończyć się wyrokiem skazującym, ale ukaranie sprawcy byłoby wyrazem nadmiernego sformalizowania przepisów karnych, a nawet bezduszności sądów<sup>19</sup>.

W 2011 r. odstąpiono od wymierzenia kary w stosunku do 33 osób, spośród 10 299 osób skazanych za przestępstwa skarbowe (0,32%). Warunkowe umorzenie postępowania zastosowano wobec 388 osób (3,76%). W przypadku wykroczeń

---

<sup>19</sup> J. Sawicki, op. cit., s. 339-340.



skarbowych odstąpiono od wymierzenia kary lub środka karnego w stosunku do 767 osób na 24 972 osoby ukarane (3,07%).

W 2012 r. na 10.722 osoby skazane za przestępstwa skarbowe odstąpiono od wymierzenia kary wobec 58 osób (0,54%). Warunkowe umorzenie postępowania zastosowano w 3,41 % przypadków (wobec 366 osób). Wyższy wskaźnik odstępień od wymierzenia kary lub środka karnego odnotowano w tym roku w stosunku do sprawców wykroczeń skarbowych. Zastosowano go w 2,19% przypadków (wobec 623 osób na 28 422 ukaranych).

W 2013 r. liczba odstępień od wymierzenia kary za przestępstwa skarbowe wzrosła do 0,82 % przypadków (zastosowano wobec 86 osób na 10 455 skazanych). Do 2,80% zmalała natomiast liczba osób wobec których warunkowo umorzono postępowanie (293 osoby). W 2013 r. znacznie wzrosła liczba wykroczeń skarbowych (38 368 osób ukaranych na 41 284 osoby sądzone). W tej liczbie wobec 2,90% osób odstąpiono od wymierzenia kary (1 115 osób)<sup>20</sup>.

Z powyższego wynika, odstąpienie od wymierzenia kary w przypadku przestępstw skarbowych coraz częściej znajduje zastosowanie. W dalszym ciągu stanowi ono mniej niż 1% wszystkich rozstrzygnięć. Instytucja ta jest jednak niezwykle potrzebna, ponieważ nie w każdym przypadku sprawca zasługuje na ukaranie. Nie można również zapominać, że odstąpienie od wymierzenia kary stanowi ważny element polityki realizowanej przez kodeks karny skarbowy, która daje pierwszeństwo celowi egzekucyjnemu przed represją.

## **Renouncement of punishing or using the punitive measures in fiscal penal law**

The Legislator have provide a number of institutions that enable adjustment of the penal reaction to the circumstances of case and characteristics of perpetrator. One of the institutions is the possibility to renounce of punishing or using the punitive measures. Fiscal Penal Code making that institution does not refer to regulations of Penal Code, but makes own, autonomous regulation in this matter. Introduced publication present not only premises and the process of its use, but also tries to answer question about the frequency of its usage.

---

<sup>20</sup> Liczba osób dorosłych osądzonych w sądach rejonowych w latach 2011-2013 udostępniona przez Ministerstwo Sprawiedliwości w piśmie z 18.6.2014 r., znak DSD-061-147/14.